

АРТИКЛЬ У СЛОВ'ЯНСЬКИХ ТА ГЕРМАНСЬКИХ МОВАХ: БЕЗПРЕЦИДЕНТНА ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ

Приголовкіна Я. А.

(Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова)

Науковий керівник - канд. філол. наук, доцент Анохіна Т. О.

Питання про природу артикля висвітлювалося ще в ранніх англійських описових (донормативних) граматиках XVI ст. і продовжує активно вивчатися в наш час. Погляду на артикль як самостійну частину мови дотримувалися в XIX ст. дуже багато граматистів, разом з тим існувала концепція, за якою артикль включався в клас займенників або в клас прикметників.

У XX ст. артикль як і раніше визнається далеко не всіма граматистами самостійною частиною мови. Однак в слов'янських мовах, наприклад в українській, його взагалі немає. Походження артикля, його самостійність, а також наявність в українській мові я намагалася дослідити у своїй роботі.

Головною метою моїх тез став дослідний експеримент, пошук матеріалів про артикль, дослідження вживання його на практиці у різних мовах, вивчення теорій, історії та розвитку цієї граматичної одиниці, статусу, місця у реченні.

Інтерес до слов'янської писемності наштовхнув нас на ідею звернутись до джерел стародавньої писемності в пошуках праартикля. Джерело, що зацікавило нас було написано в кінці IX або на початку X ст., проте до нас він дійшов у Збірнику 1348 р., написаному ієромонахом Лаврентієм для болгарського царя Іоанна-Олександра (1331-1365 рр.). Відомий голландський мовознавець Н. Ван-Вейк у своїй праці "История старославянского языка" пише про цю пам'ятку так: Відомий трактат "О письменах", який, мабуть, створено з глаголичного оригіналу, написано найвірогідніше у найдавніший македонський період церковнослов'янської мови. Вейнгарт вважає, що його автором був Наум (учень Мефодія), але оскільки ми не знаємо більше ніяких творів Наума, ця гіпотеза недостовірна [1, 14]. Припускаємо, що сполучення типу *омь рдвынь* (Сав. кн.), *отт* оученик (Мар. єв.), що вважаються надлишковими в сучасному використанні є праартикліями [1, 80].

Ми вважаємо, що означений артикль походить від давньоанглійського вказівного займенника. В сучасній англійській мові відповідає займенник *that: мой, цей*. Тому означений артикль *the* часто зберігає своє лексичне значення вказівного займенника "*цей*", "*ця*", "*цього*", однак в перекладі займенник "*цей*" може також відповідати нульовому артиклю.

За своїм статусом артикль розглядається як службове слово, з одного боку, і як частка, якийсь сегмент, визначник, допоміжна граматична одиниця, формальна прикмета слова або атрибутивної групи, з іншого, ті, хто вважають артикль самостійним словом, або виділяють його в окрему, службову, частину мови, або зараховують до розряду прикметників, займенників.

По відношенню до іменника артикль класифікується як якийсь його детермінант або маркер. Артикль є показником ступеня безкінечності (невизначеної довжини) поняття, що позначається іменником, і показником здатності цього поняття ділитися на одиниці безкінечного членування. Артикль виявляє ступінь абстрагування значення іменника. Він є також показником лімітування званого іменником поняття. Крім того, артикль вказує тип референції іменника: узагальнена референція, конкретна, одинична. Конкретна референція може бути визначеною і невизначеною.

Сутність артикля як окремого слова одні дослідники вбачають у тому, що він є елементом категорії лімітативності. Артикль, словом службової частини мови, знаходять у нього відповідні ознаки: морфологічний – формальний показник іменника як частини мови; синтаксичний – функція артикля як маркера лівої межі групи іменника, здійснення ним анафоричного і корелятивного зв'язку; семантичний – функція повідомлення додаткової інформації про неідентифіковані для мовця слухача (або того, хто пише, чи того, хто читає) предмета, позначеного іменником.

Підтримуємо думку про багатозначності артиклів, з одного боку, і про відсутність полісемії, з іншого. У невизначеного артикля відзначаються такі значення: класифікація, кількісне, значення узагальнення, відсутність повної ідентифікації, одиничності та ін.. У означеного артикля відзначаються ідентифікуюче, індивідуалізуюче, вказівне значення та ін..

Артиклю приписують такі функції: лімітуюча, що виділяє, яка визначає, узагальнююча, дистрибутивна, що ідентифікує, маркуються розчленованість значення іменника (невизначений артикль), детермінують, функція показника типового і обмежувальна (визначений артикль). Крім того, наголошується стилістична функція невизначеного артикля в текстах художньої літератури та наукових текстах з питань літературознавства та мистецтва. Тим самим проблема артикля поширюється на область тексту і комунікації, синхронії та діахронії, що робить його вельми перспективним для подальших розвідок

1. Леута О. І., Гончаров В. І. Старослов'янська мова: Збірник вправ і практичних завдань: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2004. – 199 с.